

PROJEK PERAKHAMAN NEMAS (PROJEK PEMBANGUNAN PERTANIAH BERSEPADU - (ADP))
DI RASFUNG MERANEK : IMPAK SOSIO-EKONOMI TERHADAP PENDUDUK YANG
TERLIBAT

YONG KIM TIN

UNIVERSITI MALAYSIA SARAWAK

2001

HC
445.5
Z7
Y55
2001

**PROJEK PENANAMAN NENAS (PROJEK PEMBANGUNAN
PERTANIAN BERSEPADU – IADP) DI KAMPUNG MERANEK :
IMPAK SOSIO-EKONOMI TERHADAP PENDUDUK YANG
TERLIBAT**

P.KHIDMAT MAKLUMAT AKADEMIK
UNIMAS

0000107225

YONG KIM TIN

Laporan Projek Tahun Akhir ini dikemukakan untuk memenuhi sebahagian
daripada syarat-syarat untuk memperolehi Ijazah Sarjanamuda Sains Sosial
Dengan Kepujian
Perancangan dan Pengurusan Pembangunan (SmSS)

**FAKULTI SAINS SOSIAL
UNIVERSITI MALAYSIA SARAWAK
2001**

Pengakuan Pelajar

Saya akui karya ini adalah hasil kerja saya sendiri kecuali nukilan, petikan, hraian dan ringkasan yang tiap-tiap satunya telah dinyatakan sumbernya.

Saya juga menyerahkan hakcipta ini kepada Fakulti Sains Sosial bagi tujuan penerbitan jika didapati sesuai.

16/3/2001

Tarikh Serahan

Yong Kim Tin.

Yong Kim Tin

Pengesahan Penyelia

Projek Tahun Akhir yang bertajuk **PROJEK PENANAMAN NENAS (PROJEK PEMBANGUNAN PERTANIAN BERSEPADU – IADP) DI KAMPUNG MERANEK : IMPAK SOSIO-EKONOMI TERHADAP PENDUDUK YANG TERLIBAT, UNIVERSITI MALAYSIA SARAWAK** telah diusahakan dan diserahkan oleh YONG KIM TIN (2435) sebagai memenuhi syarat pengijazahan Sarjanamuda Sains Sosial (Perancangan dan Pengurusan Pembangunan) Dengan Kepujian.

Disahkan oleh:

16/3/2001

Tarikh Serahan

(DR.SPENCER EMPADING SANGGIN)

Penyelia

Fakulti Sains Sosial

Universiti Malaysia Sarawak

PENGHARGAAN

Dengan sukacitanya, saya Yong Kim Tin ingin mengambil peluang keemasan ini untuk merakamkan ribuan terima kasih kepada Dr.Spencer Empading Sanggin selaku penyelia projek tahun akhir ini. Beliau telah banyak memberi nasihat dan tunjuk ajar kepada saya sepanjang masa ini di samping turut memberi kebebasan kepada saya untuk menunjukkan daya kreativiti, idea dan pendapat saya sendiri.

Saya juga ingin merakamkan ribuan terima kasih kepada semua pensyarah Fakulti Sains Sosial, khasnya kepada Prof.Madya Dr.Gabriel Tonga Noweg dan Dr.Sharifah Mariam atas bimbingan yang telah diberikan kepada saya selama tiga tahun ini.

Ucapan terima kasih juga ditujukan kepada pihak Projek Pembangunan Pertanian Bersepadu (IADP) Samarahan khasnya En.Tedong Anak Bugak kerana membenarkan saya menjalankan kajian di IADP serta menghulurkan bantuan, sokongan dan maklumat yang diperlukan oleh saya dalam kajian ini. Tidak lupa pula saya mengambil kesempatan ini merakamkan setinggi-tinggi penghargaan kepada penduduk-penduduk Kampung Meranek kerana sudi meluahkan masa untuk menerima temuduga serta menjawab borang soal-selidik.

Akhirnya, saya juga berterima kasih kepada semua kawan seperjuangan yang banyak memberi idea serta bantuan. Penghargaan dan rasa terhutang budi yang sesungguhnya tidak dapat dilahirkan dengan sempurna dalam beberapa perkataan sahaja. Namun begitu, setinggi-tinggi penghargaan dan terima kasih sekali lagi diucapkan kepada semua. Tanpa bantuan dan kerjasama anda semua, projek tahun akhir ini pasti tidak dapat berjaya dijalankan.

ABSTRAK

Kajian ini dijalankan untuk meninjau impak projek penanaman nenas di Kampung Meranek yang dilaksanakan oleh IADP Samarahan terhadap sosio-ekonomi penduduk setempat, khasnya penduduk yang terlibat dalam projek berkenaan. Maklumat-maklumat dalam kajian ini diperolehi melalui dua kaedah yang utama iaitu borang soalselidik dan temuduga. Seramai 40 orang responden daripada jumlah 54 orang peserta projek penanaman nenas di Kampung Meranek, Kota Samarahan telah diambil untuk menjawab borang soalselidik. Selain itu, temuduga juga telah dijalankan dengan pegawai IADP Samarahan untuk mendapatkan maklumat yang lanjut mengenai projek yang dijalankan di Kampung Meranek. Maklumat-maklumat yang diperolehi daripada borang soalselidik dianalisis dan ditaksirkan dengan menggunakan perisian SPSS (*Statistical Package for the Social Sciences*). Dapatan kajian menunjukkan bahawa terdapat perubahan positif terhadap status sosio-ekonomi responden di antara tempoh sebelum dan selepas menyertai projek. Selain itu, dapatan kajian juga menunjukkan bahawa (i) semakin tinggi pendapatan dan (ii) semakin banyak tanah yang dimiliki serta (iii) bantuan yang pernah diterima semakin baik persepsi mereka terhadap projek. Sebaliknya, semakin lama terlibat dalam projek penanaman nenas semakin kurang baik persepsi.

ABSTRACT

The study aims to see the socioeconomic impact of the pineapple cultivation project under IADP (Integrated Agricultural Development Projects) Samarahan. A total of 40 respondents were selected from 54 residents who participated in the project. Interviews with relevant officers were also conducted, among them are officers from the IADP Samarahan. SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) was the main tool used to analyse information gathered. The findings of study show that there is a positive change of the socioeconomic status of the respondents after they participated in the project. Besides that, the findings also indicate that the higher (i) the level of income, (ii) the bigger the size of land owned and (iii) assistance received, the better the farmers' perception towards the project. On the other hand, the longer the period involved in the pineapple cultivation project, the lower is the level of perception.

JADUAL KANDUNGAN

	halaman
PENGHARGAAN	i
ABSTRAK	ii
ABSTRACT	iii
SENARAI KANDUNGAN	iv
SENARAI GRAF	v
SENARAI JADUAL	vi
 BAB 1 : PENGENALAN	
1.0 Pengenalan	1
1.1 IADP di Samarahan	2
1.2 Kenyataan Masalah	6
1.3 Objektif Kajian	7
1.4 Kepentingan Kajian	8
 BAB 2 : ULASAN KARYA	
2.0 Pendahuluan	10
2.1 Huraian Konsep Asas	10
2.1.1 Sosio-ekonomi	10
2.1.2 Luar Bandar	11
2.1.3 Projek Pembangunan	11
2.1.4 Konsep Bersepadu	12
2.2 Pengertian Pembangunan	13
2.3 Evolusi Pembangunan	16
2.4 Indikator-indikator Pembangunan	18
2.5 Pembangunan Luar Bandar	19
2.6 Sektor Pertanian dengan Pembangunan	21
2.7 Dasar Pembangunan Luar Bandar di Malaysia	24
 BAB 3 : METODOLOGI PENYELIDIKAN	
3.0 Pendahuluan	27
3.1 Populasi	27
3.2 Sampel Kajian	28
3.3 Alat Kajian	28
3.3.1 Data Primer	29
3.3.2 Data Sekunder	30
3.4 Cara Pemarkahan	30
3.5 Tatacara Kajian	30
3.6 Cara Menganalisis Data	31
3.7 Limitasi Kajian	32

BAB 4 : HASIL KAJIAN DAN PERBINCANGAN

4.0	Pendahuluan	33
4.1	Demografi Responden	33
4.1.1	Jantina	33
4.1.2	Bangsa dan Agama	34
4.1.3	Umur	35
4.1.4	Status Perkahwinan	36
4.1.5	Taraf Pendidikan	37
4.1.6	Pekerjaan	38
4.1.7	Bilangan Isi Rumah	38
4.1.8	Pendapatan Sebulan	39
4.2	Tahap Penglibatan Responden dalam Projek	40
4.2.1	Tempoh Penglibatan	40
4.2.2	Status Tanah dan Keluasan Tanah	42
4.2.3	Sebab Mengikuti Projek	43
4.2.4	Dorongan dan Galakan	44
4.2.5	Pengalaman dalam Penanaman Nenas	45
4.2.6	Cara Mengusahakan Tanaman Nenas	46
4.2.7	Cara Menjualkan Hasil Tanaman	47
4.2.8	Bantuan-bantuan yang Pernah Diterima	48
4.2.9	Masalah-masalah yang Pernah Dihadapi	49
4.3	Perubahan Status Sosio-ekonomi	50
4.4	Perkaitan Ciri-ciri Demografi Terpilih dengan Persepsi	51
4.4.1	Jantina dengan persepsi	51
4.4.2	Umur dengan Persepsi	52
4.4.3	Taraf Pendidikan dengan Persepsi	53
4.4.4	Tingkat Pendapatan dengan Persepsi	53
4.4.5	Tempoh Penglibatan dengan Persepsi	54
4.4.6	Keluasan Tanah yang Dimiliki dengan Persepsi	55
4.4.7	Bantuan yang Diterima dengan Persepsi	55
4.4.8	Masalah yang Dihadapi dengan Persepsi	56

BAB 5 : RUMUSAN, CADANGAN DAN KESIMPULAN

5.0	Pendahuluan	57
5.1	Rumusan	57
5.2	Cadangan	59
5.2.1	Cadangan kepada IADP Samarahan	59
5.2.2	Cadangan kepada Penyelidik Masa Depan	60
5.3	Kesimpulan	61

BIBLIOGRAFI

62

LAMPIRAN A

SENARAI GRAF

halaman

Graf 4.1 : Peratusan responden mengikut jantina	34
Graf 4.2 : Bilangan responden mengikut umur	35
Graf 4.3 : Bilangan responden mengikut taraf perkahwinan	36
Graf 4.4 : Peratusan responden mengikut taraf pendidikan	37
Graf 4.5 : Bilangan isi rumah responden	39
Graf 4.6 : Pendapatan bulanan bagi responden	40
Graf 4.7 : Tempoh penglibatan responden dalam projek	42
Graf 4.8 : Keluasan tanah yang dimiliki oleh responden	43
Graf 4.9 : Sebab-sebab utama responden mengikut projek	44
Graf 4.10 : Dorongan dan galakan bagi responden untuk mengikuti projek	45
Graf 4.11 : Pengalaman responden dalam penanaman nenas sebelum menyertai projek	46
Graf 4.12 : Cara responden mengusahakan tanaman	47
Graf 4.13 : Cara responden menjualkan hasil tanaman	48

SENARAI JADUAL

	halaman
Jadual 4.1 : Bantuan-bantuan yang pernah diterima oleh responden	49
Jadual 4.2 : Masalah-masalah yang pernah dihadapi oleh responden	50
Jadual 4.3 : Keputusan ujian-t bersandar bagi perubahan status sosio-ekonomi sebelum dan selepas menyertai projek	50
Jadual 4.4 : Jumlah skop untuk persepsi	51
Jadual 4.5 : Keputusan ujian-t tidak bersandar bagi faktor jantina dengan persepsi	52
Jadual 4.6 : Keputusan ujian ANOVA satu hala bagi faktor umur dengan persepsi	52
Jadual 4.7 : Keputusan ujian ANOVA satu hala bagi faktor taraf pendidikan dengan persepsi	53
Jadual 4.8 : Keputusan ujian korelasi bagi faktor tingkat pendapatan dengan persepsi	54
Jadual 4.9 : Keputusan ujian korelasi bagi tempoh penglibatan dengan persepsi	54
Jadual 4.10 : Keputusan ujian korelasi bagi faktor keluasan tanah yang dimiliki dengan persepsi	55
Jadual 4.11 : Keputusan ujian korelasi bagi faktor bantuan yang diterima dengan persepsi	56

BAB 1 : PENGENALAN

1.0 Pengenalan

Pembangunan luar bandar telah menjadi tumpuan dasar awam sejak tercapainya kemerdekaan pada tahun 1957. Usaha-usaha pembangunan luar bandar adalah tertumpu kepada pembangunan kegiatan pertanian serta kegiatan yang berkaitan seperti penyediaan dan pembekalan infrastruktur fizikal, kemudahan dan perkhidmatan sosial dan awam. Program-program ini mempunyai matlamat untuk mencapai pertumbuhan ekonomi, pembangunan sosial dan kesejahteraan kawasan luar bandar (Mustapha, 1988).

Siwar (1992) mengatakan bahawa pembangunan luar bandar menggunakan pendekatan multi sektor (*multi sectoral*) iaitu meliputi pembangunan sektor pertanian, industri desa, pembangunan infrastruktur dan program kebajikan. Sebanyak 80 peratus daripada penduduk luar bandar adalah terlibat dalam kegiatan pertanian, maka perkara utama dalam program pembangunan luar bandar adalah pembangunan tanah dan pertanian. Program yang berbentuk “pertanian–pendapatan–pengeluaran” telah diperkenalkan dengan menukar pertanian tradisional kepada pertanian modern melalui kemasukan teknologi modern di samping memberi bantuan, subsidi dan menyediakan kemudahan asas.

Antara strategi-strategi pembangunan luar bandar yang telah dijalankan adalah seperti pembangunan in-situ, pembangunan tanah, pembangunan sosial dan juga melalui peruntukan pembangunan luar bandar yang banyak. Salah satu projek pembangunan in-situ yang diperkenalkan ialah Projek Pembangunan Pertanian Bersepadu (*Integrated Agricultural Development Projects - IADP*). Pada tahun 1982 sekurang-kurangnya terdapat satu projek IADP dalam tiap-tiap negeri di Semenanjung Malaysia (Gibbons, 1988).

Projek Pembangunan Pertanian Bersepadu (IADP) Samarahan adalah salah satu projek pertanian di Sarawak yang dibiayai oleh Kementerian Pertanian Malaysia. Projek ini bertujuan untuk membangunkan industri pertanian secara bersepadu dan melibatkan agensi-agensi utama di sekitar pembangunan pertanian. Terdapat tiga komponen yang memainkan peranan aktif dalam pelaksanaan projek iaitu Komponen Unit Pengurusan Projek (PMU), Komponen Jabatan Pengairan dan Saliran (JPS) dan Komponen Jabatan Pertanian.

1.1 IADP di Samarahan

Nenas adalah tanaman tradisi bagi kebanyakan penduduk di sekitar kawasan Samarahan khasnya di kawasan Samarahan Tengah. Walau bagaimanapun, penanaman nenas di Samarahan masih mengamalkan cara tradisional, tidak sistematik, kekurangan infrastruktur asas dan kemudahan kredit, pengeluaran hasil yang rendah, pemasaran yang

kurang berkesan dan tahap pengurusan yang kurang cekap menyebabkan industri ini kurang memberi kesan.

Sehubungan dengan itu, satu kajian projek telah dijalankan pada 29 Mac 1982 untuk mengenalpasti strategi-strategi serta aktiviti-aktiviti yang bakal dijalankan melalui penubuhan IADP di Samarahan, Sarawak. Projek IADP Samarahan telah mula dijalankan pada 26 Julai 1986. Konsep IADP Samarahan ditumpukan kepada pemusatan segala usaha perancangan dan pelaksanaan aktiviti-aktiviti pertanian bagi sesuatu kawasan yang sedia ada (in-situ). Konsep ini mengutamakan integrasi segala usaha dan aktiviti-aktiviti berbagai jabatan dan negeri di bawah dan di luar Kementerian Pertanian Malaysia yang terlibat dengan pelaksanaan IADP untuk menghasilkan satu program tindakan bersepadu ke arah peningkatan sosio-ekonomi petani-petani di kawasan projek.

Kawasan yang termasuk dalam IADP Samarahan adalah seluas 86,170 hektar dan dibahagikan 3 zon iaitu Kuala Samarahan, Samarahan Tengah dan Ulu Samarahan dengan keluasan masing-masing 11,311 hektar, 42,770 hektar dan 320,089 hektar. Luas tanah pertanian ialah 620,000 hektar. Jumlah penduduk adalah sebanyak 47,120 orang dan jumlah keluarga tani yang dijangka akan mendapat faedah ialah sebanyak 10,347 dengan purata saiz isi keluarga sebanyak 5.58 orang.

Visi IADP Samarahan ialah akan menjadi Samarahan sebagai kawasan pertanian yang maju dan bilangan penduduknya menikmati kualiti hidup yang tinggi dari segi jasmani dan rohani. Misinya pula ialah menyediakan persekitaran yang sesuai untuk

menggerak pembangunan pertanian yang pesat menerusi pembinaan kemudahan prasarana yang seimbang dengan bantuan Program Pengembangan Pertanian yang teratur supaya petani dapat menjadi maju dan mengamalkan pertanian secara komersil.

Antara objektif IADP Samarahan ialah:-

- a) Meningkatkan taraf sosio-ekonomi petani-petani dan kumpulan sasaran supaya boleh menikmati kualiti hidup yang tinggi.
- b) Meningkatkan hasil pengeluaran petani menerusi pengurusan ladang yang cekap, penggunaan teknologi terkini dan daya produktiviti yang tinggi.

Matlamat IADP Samarahan ialah menyediakan program pembangunan infrastruktur kawalan banjir dan sistem perparitan untuk membolehkan dan memudahkan kegiatan pertanian. Melalui projek ini juga, pembinaan jalan-jalan masuk (*feeder road*) dan jalan-jalan ladang (*farm road*) bagi memperbaiki sistem pengangkutan untuk tujuan pemasaran hasil pertanian dan kemudahan sosial masyarakat tempatan akan dilakukan. Selain itu, projek ini bermatlamat untuk menyediakan keperluan penting bagi memodenkan sektor pertanian umpamanya input-input pertanian, khidmat nasihat dan pemindahan teknologi.

Strategi-strategi IADP Samarahan adalah:-

- a) Memberi tumpuan dan penekanan terhadap pelaksanaan program-program yang bercorak komersil dan berpandukan kuasa pasaran untuk mewujudkan kelompok-kelompok usahawan di kalangan petani, penternak dan nelayan.

- b) Mengenalpasti dan membangunkan perusahaan dan komoditi yang tertentu berdasarkan kepada kesesuaian dan keadaan tempat (*crop zoning*) atau satu kawasan satu produk.
- c) Meningkatkan produktiviti pengeluaran bahan makanan dan penggunaan tanah secara maksima dan penggunaan sumber yang cekap melalui kaedah teknologi pengeluaran yang maju, mempergiatkan aktiviti pengembangan, pembangunan sumber manusia, mempelbagaikan aktiviti pertanian, perikanan, ternakan dan industri hiliran.
- d) Menyediakan peluang-peluang pasaran yang sedia ada yang berpotensi sama ada di dalam dan di luar negeri selaras dengan usaha untuk menjadikan kawasan IADP Samarahan sebagai pusat pengeluaran bahan makanan untuk keperluan setempat dan bandar-bandar yang berdekatan.
- e) Menyediakan kemudahan-kemudahan infrastruktur dan sosial seperti pembinaan prasarana seperti jalan ladang, jambatan, pusat-pusat pengumpulan hasil petani dan penyelenggaraan projek-projek tebatan banjir sebagai sokongan kepada program-program pembangunan pertanian.
- f) Menyelaraskan segala aktiviti pembangunan di kawasan projek dengan menyatupadukan semua agensi dan jabatan yang terlibat secara langsung atau tidak langsung ke arah matlamat meningkatkan taraf hidup petani.
- g) Menyediakan kemudahan sokongan teknikal dan khidmat nasihat yang lebih efisien kepada golongan sasar.

- h) Menyediakan program-program Pembangunan Sumber Manusia yang berkesan untuk peningkatan kemahiran dan daya pengeluaran petani dan pegawai pelaksana.

1.2 Kenyataan Masalah

Projek Penanaman Nenas di Kampung Meranek yang diusahakan oleh IADP Samarahan bermula pada tahun 1997 dan merupakan satu projek pembangunan untuk membangunkan kawasan berkenaan. Pelaksanaan projek berkenaan dapat dilihat sebagai proses untuk mempertingkatkan kegiatan ekonomi iaitu peningkatan hasil penanaman nenas dan seterusnya menggalakkan pembangunan sosial di kawasan berkenaan.

Mustapha (1988) menjelaskan bahawa pembangunan luar bandar seringkali dilihat daripada perspektif sosio-ekonomi yang melibatkan proses pembangunan ekonomi luar bandar, khususnya kegiatan pertanian dan kegiatan yang berkaitan dengan pembangunan masyarakat luar bandar. Beliau juga mengatakan bahawa melalui perspektif ini terdapat beberapa petunjuk pembangunan luar bandar yang antaranya ialah perubahan produktiviti dan output, corak gunatenaga, pengagihan pendapatan dan kekayaan luar bandar.

Persoalan yang timbul dalam projek penanaman nenas IADP Samarahan di Kampung Meranek ialah sejauh manakah tahap penerimaan dan penglibatan penduduk-

penduduk tempatan. Ini adalah penting supaya penilaian ke atas tahap kejayaan sesuatu projek pembangunan boleh dilakukan. Tujuan projek adalah untuk memberi kemudahan kepada petani-petani nenas untuk meningkatkan produktiviti menerusi amalan dan pengurusan pertanian yang moden serta menyediakan kemudahan infrastruktur asas supaya dapat menghasilkan pulangan yang lebih tinggi dan mewujudkan masyarakat petani nenas yang mahir, berbudaya komersil dan progresif. Sememangnya projek berkenaan akan membawa faedah kepada petani yang terlibat tetapi adakah segala strategi projek diterima oleh petani?

Perancangan projek penanaman nenas di Kampung Meranek bertujuan untuk pembangunan sosio-ekonomi di kawasan berkenaan. Namun begitu, sejauh manakah kejayaan yang telah dicapai oleh IADP Samarahan dalam pelaksanaan projek pembangunan tersebut. Adakah projek ini mencapai objektif dan matlamatnya setelah lima tahun ia dilaksanakan? Apakah perubahan-perubahan yang telah berlaku di kawasan projek, serta perbezaan keadaan sosio-ekonomi petani-petani yang terlibat sebelum dan selepas menyertai projek berkenaan?

1.3 Objektif Kajian

Objektif umum kajian ini ialah untuk meninjau impak projek penanaman nenas di Kampung Meranek yang dilaksanakan oleh IADP Samarahan terhadap sosio-ekonomi penduduk tempatan.

Objektif khusus kajian ini ialah untuk :-

- a) menentukan ciri-ciri demografi penduduk yang terlibat seperti umur, bangsa, agama, taraf pendidikan, pendapatan, status perkahwinan dan bilangan isi rumah;
- b) menentukan tahap penerimaan serta penglibatan dan persepsi penduduk yang terlibat terhadap projek berkenaan;
- c) meninjau perubahan-perubahan keadaan sosio-ekonomi ke atas penduduk-penduduk yang terlibat; dan
- d) menentukan masalah-masalah yang dihadapi oleh peserta dan pihak IADP Samarahan.

1.4 Kepentingan Kajian

Kajian ini bertujuan untuk meninjau impak projek penanaman nenas yang dijalankan oleh IADP Samarahan terhadap sosio-ekonomi penduduk-penduduk Kampung Meranek. Melalui kajian ini maka dapat menentukan perubahan-perubahan serta persepsi penduduk kampung terhadap projek tersebut. Daripada keputusan kajian, diharapkan ia dapat memberi satu gambaran dan rujukan kepada IADP Samarahan tentang pencapaian projek yang telah dilaksanakan oleh mereka.

Selain itu, kajian ini juga bertujuan untuk menilai projek pembangunan luar bandar yang telah dilaksanakan oleh agensi kerajaan. Keputusan kajian dapat memberi

maklumat kepada bukan sahaja penduduk sekitar, tetapi termasuk orang awam dan kerajaan tentang prestasi pencapaian projek ini.

BAB 2 : ULASAN KARYA

2.0 Pendahuluan

Pembangunan luar bandar merupakan salah satu usaha kerajaan Malaysia dalam perancangan pembangunan negara. Di Malaysia, sebilangan besar penduduk yang menetap di kawasan luar bandar adalah terlibat dalam bidang pertanian dan mereka juga merupakan golongan yang termiskin. Bab ini akan memberi tumpuan kepada beberapa definisi pembangunan serta konsep-konsep yang berkaitan.

2.1 Huraian Konsep Asas

2.1.1 Sosio-ekonomi

Istilah sosio-ekonomi merupakan gabungan dua perkataan iaitu “sosial” dan “ekonomi”. Istilah sosial selalu dikaitkan dengan manusia dan bukan benda, istilah ekonomi pula dikaitkan dengan benda seperti wang, penghasilan, pengeluaran yang berkaitan secara langsung dengan kualiti hidup manusia (Conyers, 1984). Dalam sesetengah konsep pembangunan, kedua-dua perkataan dikatakan mempunyai maksud yang berlawanan. Contohnya, pembangunan sosial adalah berbeza dengan pembangunan ekonomi dan faedah sosial sesuatu

projek selalu dibandingkan dengan faedah ekonomi. Namun demikian, walaupun definisinya dapat diasingkan dengan jelas tetapi dalam perancangan pembangunan kedua-dua istilah adalah amat rapat dan berkait secara kompleks, sehingga sukar untuk mengasingkannya. Dalam model pembangunan kini, disebabkan penilaian ke atas sesuatu perubahan pembangunan melibatkan kedua-dua unsur ini, maka istilah “sosio-ekonomi” pula dipentingkan.

2.1.2 Luar Bandar

Luar bandar merupakan salah satu bentuk yang istimewa dalam kategori sosial. Luar bandar merupakan gelaran bagi sekumpulan orang iaitu sub set kepada populasi. Luar bandar hanya merupakan salah satu kategori dalam masyarakat dan pada hakikatnya bukan merupakan satu kelas sosial. Ini adalah kerana luar bandar sendiri merangkumi pelbagai kategori sosio-ekonomi yang berbeza dan ia dibezakan dengan mewakili sesebuah kawasan atau bahagian (Mormont, 1990).

2.1.3 Projek Pembangunan

Sesebuah projek boleh mengambil bermacam bentuk iaitu sama ada besar, kecil, terhad atau menyeluruh skopnya; intensif buruh atau intensif modal daripada segi inputnya; ia boleh jadi terhad kepada satu sektor yang khusus atau rentasi beberapa sektor. Walau bagaimanapun, semua projek mempunyai

beberapa ciri yang sama iaitu, matlamat yang segera, tidak berulang-ulang, dan bersifat ketidakpastian iaitu semasa pelaksanaannya kemungkinan penyesuaian atau penyelarasan perlu dibuat (Mahzan Ayob, 1989) .

Gittinger (1982) telah mengibaratkan projek sebagai mata pisau dalam pembangunan dengan mengatakan bahawa jika mata pisau itu tumpul maka tidak bergunalah pisau itu. Setiap rancangan pembangunan memerlukan beberapa projek sebagai alat untuk mencapai matlamat pembangunan. Oleh itu, sesuatu projek pembangunan perlulah dirancang dengan teliti untuk memberi kesan yang maksimum kepada matlamat sesuatu pembangunan. Dalam perancangan pula, peranan membuat keputusan dan mengetahui serta memahami falsafah di sebaliknya adalah penting. Ini bertujuan supaya sesuatu keputusan yang dibuat dapat mencapai matlamat seperti yang dikehendaki secara objektif (Wahab dan Harman Shah, 1992).

2.1.4 Konsep Bersepadu

Conde dan rakan (1979) mentakrifkan konsep bersepadu daripada dua perspektif iaitu bersepadu dari segi objektif dan bersepadu dari segi struktur. Dalam perancangan sesuatu projek, penentuan objektif adalah sesuatu perkara penting kerana dibuat tanpa mengambil kira jenis sektor atau disiplin yang perlu memainkan peranan. Sebaliknya, penentuan objektif tersebut mengemblengkan sumber-sumber dari semua sektor berkenaan. Daripada suatu objektif yang telah

dirancangkan, barulah kaitan tugas antara beberapa sektor dikenalpasti, dan daripada objektif itu juga keputusan-keputusan dibuat tentang apa, bagaimana dan bila sesuatu tindakan patut diambil.

Bersepadu daripada segi struktur pula melibatkan pelaksanaan tugas antara beberapa sektor dalam pencapaian sesuatu objektif. Sesuatu struktur mungkin terdiri daripada sebuah kementerian, badan swasta atau perbadanan yang terdiri daripada beberapa anggota atau agensi. Bersepadu dari segi struktur ini dapat menerangkan bahagian-bahagian yang bertanggungjawab, peranan-peranan yang dijalankan dan corak sistem projek berkenaan di peringkat wilayah, daerah dan tempatan. Struktur juga dapat menerangkan bentuk hubungan komunikasi secara vertical dan horizontal antara agensi sesuatu wilayah.

2.2 Pengertian Pembangunan

Pembangunan telah menjadi satu matlamat atau impian kepada semua masyarakat dan negara, berbagai usaha telah dijalankan untuk meningkatkan pembangunan. Kini tahap pembangunan telah digunakan untuk mengkategorikan negara-negara di dunia ini kepada tiga kumpulan iaitu negara membangun, negara sedang membangun dan negara kurang membangun. Namun begitu, apakah erti sebenarnya pembangunan dan bagaimanakah sesebuah negara itu dikatakan mencapai pembangunan.

Mahzan Ayob (1989) telah memberi pengertian pembangunan dengan mengatakan bahawa pembangunan berlaku melalui proses perubahan yang berterusan, nitijah dari integrasi antara manusia dan alam tabii dan antara manusia sesama manusia. Manusia bertindak ke atas alat untuk meningkatkan nilai faedahnya dan alam pula bertindak balas. Manusia terus bertindak balik. Akibat dari interaksi inilah maka kita lihat keadaan sekeliling kita amat berbeza dari apa yang kita baca mengenainya seratus atau seribu tahun dahulu.

Ismail (1989) pula memberi pengertian yang lebih lanjut dengan mengatakan bahawa pembangunan adalah satu proses berterusan dan menyeluruh, merangkumi tiga unsur utama iaitu pembangunan ekonomi, sosial dan kemanusiaan. Pembangunan ekonomi adalah asas kemajuan sesebuah masyarakat kerana melaluinya sumber-sumber digunakan untuk meningkatkan produktiviti, pendapatan dan input yang diperlukan dalam kehidupan. Pembangunan sosial pula memberi peluang untuk menyediakan kemudahan sosial dan perkhidmatan seperti pelajaran, kesihatan, perumahan dan kebajikan yang mana kemajuannya tidak dapat diukur dengan cepat. Pembangunan manusia itu sendiri hasil gabungan daripada penggabungan ekonomi dan sosial. Pembangunan manusia terlaksana secara individu dan kelompok, melalui kesedaran mereka terhadap cara mana menggunakan manusia itu sebagai satu sumber yang berpotensi tinggi dan mengambil bahagian aktif dalam membentuk masyarakat yang sejahtera.